

آسیب شناسی هرزه نگاری در فضای مجازی بر افزایش سن ازدواج

رقیه کاظمی^۱

چکیده

افزایش سن ازدواج یکی از مهمترین مسائل اجتماعی کشور ماست، که در دهه های اخیر درگیر آن شده است. ازدواج یکی از بهترین و مهم ترین رسوم اجتماعی است و محبوب ترین بنیان نزد خداوند معرفی شده است. ولی با وجود اهمیت فراوان ازدواج، این مهم، دچار آسیب هایی شده، و موانع مختلفی بر سر راه آن قرار گرفته است. از جمله این موانع میتوان به مشکلات اقتصادی، مهریه های سنگین، تشریفات پیچیده و طولانی شدن دوران تحصیل اشاره کرد. اما یکی دیگر از مهمترین عوامل تاثیرگذار که کمتر به آن پرداخته شده است، هرزه نگاری مجازی است. هدف از پژوهش حاضر، که به روش کتابخانه ای و توصیفی-تحلیلی نگاشته شده است، آسیب شناسی و بررسی اثرات مخرب هرزه نگاری بر جوانان و تاخیر در ازدواج آنها و ارائه راهکارهایی در این زمینه میباشد. و در نتیجه هرزه نگاری مجازی که بصورت گسترده و رایگان و به سهولت در دسترس کاربران فضای مجازی قرار گرفته است، بصورت پنهان و خاموش تاثیر خود را بر روی جوانان در بی رغبتی به ازدواج در عنوان جوانی و افزایش سن آنها، گذاشته است. چرا که یک مسیر ارزان برای تخلیه نیازهای جنسی در بین جوانان رواج پیدا کرده است، که این مساله باید مورد مذاقه قرار گیرد.

واژگان کلیدی: آسیب شناسی، ازدواج، سن ازدواج، فضای مجازی، هرزه نگاری

¹ طلبه سطح 2 حوزه علمیه خواهران معصومیه (س) خدا بنده

مقدمه

«مساله ازدواج جوان‌ها، مساله مهمی است من از این بیم دارم که نگاه بی تفاوت نسبت به مساله ازدواج که متأسفانه امروز کم و بیش این نگاه بی تفاوت وجود دارد، در آینده، تبعات سختی را برای کشور به وجود بیاورد.»^۱

ازدواج یک فرآیند مهم در زندگی انسان‌هاست که در همه زمان‌ها و فرهنگ‌ها و ادیان مختلف به روش‌های متفاوتی رواج داشته است. این امر از نظر اجتماعی بعنوان پیوندی با ثبات و هدفمند میان زن و مرد در بستر خانواده شناخته می‌شود. که سخن خداوند در قرآن نیز مؤید این مطلب است آنجا که میفرماید: «و از نشانه‌های خدا این که همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید و در میانتان محبت و رحمت قرار داد. به یقین در این نشانه‌هایی است برای گروهی که تفکر می‌کنند.»^۲ و در کلام پیشوایان دین ازدواج سودمندترین نعمت پس از ایمان به خدا و زمینه ساز حصول نیم یا دو سوم دینداری شناخته شده است.^۳ و عاملی برای تداوم نسل بشر است. بنیان خانواده را محبوب‌ترین بنیان نزد خداوند معرفی کرده‌اند. اما پدیده ازدواج و خانواده نیز مانند سایر پدیده‌ها، دچار آسیب‌هایی شده و موانعی بر سر راه آن قرار گرفته است که از جمله آن‌ها مشکلات مادی و اقتصادی، مهریه سنگین، جهیزه سنگین و چشم و هم چشمی تشریفات زیاد در مراسم عقد و عروسی، ترس از فقر و نبودن افق روشن و نداشتن امید به اداره زندگی در آینده، طولانی شدن دوران تحصیل و امکان ارتباط‌های نامشروع. اما چیزی که در این میان از نظرها دور مانده ولی بصورت زیرپوستی و نامحسوس تاثیر بسزایی در تأخیر و یا افزایش سن ازدواج دارد، هرزه نگاری است که در این مقاله سعی بر این شده تا به آسیب شناسی این مساله و ارائه راهکار پرداخته شود. باتوجه به بررسی‌های انجام شده در زمینه موانع ازدواج و علل تأخیر در آن مقالاتی با عناوین ذیل نگاشته شده است: تحلیل جامعه شناختی افزایش سن ازدواج با تاکید بر عوامل فرهنگی، (نشریه معرفت فرهنگی اجتماعی، ش 4، سال 1393) نوشته محمدفولادی. تحلیل روان شناختی افزایش سن

^۱ بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویان، مورخ 1 مرداد 1393.

سایت: <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=>

^۲ «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ» روم: 21

^۳ «قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: إِذَا تَزَوَّجَ الرَّجُلُ أَحْرَزَ نِصْفَ دِينِهِ». محدث نوری، مستدرک الوسائل، ج 14، ص 154

ازدواج و نقش آن در انحرافات اخلاقی جوانان، (ماهنامه معرفت، سال 1397) محمدصادق شجاعی، سن ازدواج؛ عوامل افزایش و راهبردهای کاهش آن، (ماهنامه معرفت، ش 112، سال 1386) علی رجبی که در این مقاله‌ها تنها به عوامل اقتصادی و سنت‌های جدید به تأخیر در ازدواج و در نتیجه افزایش سن آن پرداخته شده است. و یا افزایش سن ازدواج را عامل انحرافات اخلاقی دانسته اند درحالی که در مقاله حاضر به یکی از دلایل مغفول مانده که امروزه بدلیل سهولت در دسترسی و تاثیرگذاری آن بر روح و روان قشر نوجوان و جوان، -یعنی همان هرزه نگاری مجازی که در قالب‌های مختلف فیلم و داستان و... -به صورت مجزا پرداخته شده است تا آسیب‌هایی که بروی جوانان در سن ازدواج می‌گذارد مورد بررسی قرار دهد. حال این سوال مطرح می‌شود آسیب‌های هرزه نگاری فضای مجازی بر افزایش سن ازدواج چیست؟ هرزه نگاری چگونه این تأثیر گذاری را دارد؟ چرا هرزه نگاری اینگونه مورد توجه قرار گرفته است؟

1. مفهوم شناسی

1-1- مفهوم فضای مجازی

فضای مجازی به معنای شبکه جهانی متشکل از زیر ساختهای فنی، رایانه‌ای و مخابراتی می‌باشد که در سطح جهان با همدیگر پیوسته و مرتبط می‌باشند. واژه فضای مجازی برای نخستین بار توسط ویلیام گیسن، نویسنده داستان علمی-تخیلی در کتاب نورومنس در سال 1984 به کار گرفته شد. فضای مجازی (سایبر) به مجموعه‌هایی از ارتباط درونی انسانها از طریق کامپیوتر وسایل مخابراتی، بدون در نظر گرفتن جغرافیای فیزیکی گفته میشود. این روابط در فضایی غیرفیزیکی (مجازی) اتفاق می‌افتد و به همین دلیل بسیاری از محدودیت‌های دنیای معمول را ندارند. فضای مجازی، اصطلاحی است که میتوان آن را در کنار عبارت مشهور (دهکده جهانی) قرار داد یا حتی امروزه چنین فضایی را عامل محوری تحقق دهکده جهانی دانست.¹

1-2- مفهوم هرزه نگاری

هرزه نگاری به عنوان نمایش تصویری و یا کلامی رفتارهای جنسی با هدف ارضای خواسته‌های جنسی دیگران معرفی شده است. این پدیده، معمولاً به شکل‌های مختلف، از جمله عکس، داستان،

¹السان، حقوق فضای مجازی، ص 17

فایل تصویری و انیمیشنهای کوتاه در اینترنت وجود دارد و به ارضای غیرطبیعی جنسی مراجعه کنندگان منجر میشود.^۱

اصطلاح پورنوگرافی برگرفته از کلمه یونانی^۲ متشکل از دو واژه پورنو^۳ به معنای روسپی و گراف^۴ به معنای نوشتن داستان روسپی‌های یونان باستان بوده است. اکنون این کلمه مفهومی گسترده تر یافته و عکسها انیمیشن‌ها صدای ضبط شده فیلم بازیهای رایانه‌ای مستهجن را نیز در بر می‌گیرد این واژه برای نخستین بار در سال ۱۸۵۸ میلادی وارد فرهنگ لغت آکسفورد شد. این فرهنگ لغت پورنوگرافی را هر نوع مطلب چاپی و محصول دیداری و نمایشی با هدف تحریک هیجان جنسی تعریف کرده است. اعمال مجرمانه در پورنوگرافی عبارت است از این که شخصی ابزار سمعی و بصری یا وسایلی را که حاوی این گونه تصاویر و عکسهای هرزه، باشد بفروشد، پخش کند یا چنین وسایلی را در معرض نمایش گذارد یا کودکان و نوجوانان را به شرکت در این نمایش یا پورنوگرافی اغوا یا تشویق نماید.^۵

انحراف و ازدواج

ازدواج امری فرهنگی و جهانی است که همیشه در طول تاریخ در تمام جوامع وجود داشته است و به مجموعه‌ای از نیازهای اساسی انسان پاسخ می‌دهد. بقای نسل و پرورش فرزندان، تحقق آرزوی دیرین کودکی برای پدر و مادر بودن، دست یابی به عالی‌ترین سطح دوستی و صمیمیت در دوران جوانی و بزرگسالی و تقسیم کار و همکاری و همراهی در طول زندگی از اساسی ترین کارکردهای خانواده است. اگر جامعه‌ای بخواهد امنیت و سلامت خود را حفظ کند باید سنت ازدواج در آن برقرار شود تا هر فردی به آرامش مورد نیاز خود برسد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند جامعه‌ای که در آن افراد عزب و مجرد زیاد باشند با مشکلات فرهنگی و اخلاقی بسیاری رو به رو می‌شود.^۶

معمولاً تأثیر هرزه نگاری بر نهاد خانواده از دو وجه مورد توجه قرار می‌گیرد: نخست این که هرزه نگاری تمایل افراد برای ازدواج و تشکیل خانواده را از بین می‌برد. این وضعیت می‌تواند این دیدگاه

^۱ بن شاپ، پورنوگرافی در فضای مجازی، ص ۴۲

^۲ Soanes Pornographos &

^۳ Porno

^۴ Graph

^۵ فصیح رامندی، ملاحظات اخلاقی و حقوقی در مواجهه نوجوانان با پورنوگرافی، ص ۸۴

^۶ صمدی، مشکلات زنان و دختران مجرد، ص ۴۱

را در فرد ایجاد کند که پیمان ازدواج به دوران خوشی و لذت بردن از زندگی خاتمه می‌دهد به همین جهت پسر یا دختر ترجیح می‌دهد که یا ازدواج نکند و یا آن را به تأخیر بیندازد؛ زیرا بیرون از خانه و دور از ازدواج رسمی، می‌تواند با تنوع و آزادی جنسی بیشتری ارضا شود. دوم اینکه هرزه نگاری بخشی از نیازهای جنسی فرد را اشباع می‌کند و این وضعیت موجب می‌شود تا او در زندگی واقعی از شریک خویش کمتر احساس رضایت کند.¹

در جامعه ما نیز همسو با دیگر جوامع، ارزش‌ها و به دنبال آن ارزش‌های جنسی با تأثیر گرفتن از رسانه‌ها از جمله ماهواره و فضای مجازی دستخوش تغییر شده‌اند و میزان ازدواج کاهش و آمار طلاق افزایش یافته است و به ارضای نیاز جنسی به گونه‌هایی متفاوت‌تر از گذشته نگریسته می‌شود.² در نظریه ویلیام گود³، قرابت و در واقع همگرایی بین فرایند مدرنیته و پدیده تأخیر در سن ازدواج وجود داشته است. این نظریه تغییرات به وجود آمده در سن ازدواج را نتیجه دگرگونی‌های ایجاد شده در ارزش‌ها و نگرش‌های جوانان می‌داند که خود معلول مدرنیسم است.⁴

براساس نظریه فوکو⁵، در جامعه ایران تغییراتی که در صد سال اخیر از جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی و شناختی به وجود آمده‌اند، تأمل برانگیزند. در این دوران تغییر روابط اجتماعی رشد و گسترش طبقه متوسط شهری به منزله قشر روشنفکر و امروزی، ارتباط و تعامل با کشورهای اروپایی و تدوین قانون تنظیم خانواده و.... همگی تغییراتی بودند که سبب تحول ساختاری در نوع رابطه، تعریف لذت و احساس و تجدید نظر در ارزش‌های سنتی و باز تولید معنای جدید برحسب مقتضیات زمان شدند؛ یکی از نتایج چنین تحولاتی تجدید نظر نسبت به جنس مخالف، به ویژه در زودرسی یا تأخیر در ازدواج یا کنار گذاشتن امر ازدواج و مجرد قطعی بود.⁶ به همین دلیل، بین افزایش سن ازدواج و انحرافات اخلاقی رابطه‌ای دو سویه وجود دارد. برخی پژوهش‌ها هم نشان می‌دهند که روابط آزاد دختر و پسر و امکان تمتع و ارضای جنسی نیاز به ازدواج را در جوانان کم رنگ کرده است. در تحقیقی که مشکلات و موانع ازدواج جوانان به ویژه دختران را مورد بررسی قرار داده است، به این

¹ مرتضوی، آسیب شناسی پورنوگرافی در سبک زندگی، ص 73

² ذکایی، خرده فرهنگ یا فرهنگ مصرفی؛ پژوهشی در بین دانش آموزان دختر تهران، صص 1-26

³ William goode (جامعه شناس)

⁴ محمودیان، سن ازدواج در حال افزایش بررسی عوامل پشتیبان، ص 48

⁵ Paul michel Foucault (فیلسوف، روانشناس، تاریخدان، باستان شناس اندیشه، متفکر و جامعه شناس فرانسوی)

⁶ قنبری، سلمان وندی، تأملی بر تأثیر روابط جنسی پیش از ازدواج بر گرایش به ازدواج مورد مطالعه

دانشجویان دانشگاه اصفهان، ص 49

ازدواج و کاهش تمایلات افراد برای این امر خود معلول عواملی همچون بیکاری و فقر می‌باشد البته فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی در کنار سایر عوامل موجود مانند شرایط سخت، ازدواج شرایط نامناسب، اقتصادی دلایل فرهنگی و غیره به رواج هرچه بیشتر این پدیده کمک شایانی کرده است. این فضا با امکانات بی‌حد و مرز خود فرصت‌های این گونه ازدواج‌ها و هم خانگی‌های بدون عقد نکاح را افزایش داده واسطه فرا ملی بودن و ورود انواع فرهنگ‌ها و هنجارها به این فضا موجب پذیرش هرچه بیشتر این موضوع توسط کاربران بالأخص جوانان شده است.^۱

خودکنترلی: عبارتند از: ۱- کنترل، حواس ۲- آگاه سازی ۳- عبرت آموزی، ۴ - حیا و افزایش ایمان، ۵- اعمال عبادی راهکارهای مربوط به تقوای، پرهیز عبارتند از: ۱ - غنی سازی اوقات فراغت ۲ - فراهم آوردن زمینه، ازدواج - کنترل در دوستی ها و معاشرت.^۲

2. راهکارهای غیر فردی

اشتغال زایی

فقر و بیکاری به عنوان یک معضل اجتماعی آشکار و نهان دست در دست بسیاری از انحرافات جنسی دارد. در واقع از آنجایی که فقر و بیکاری نقشی مهم در تأخیر ازدواج دارند می‌توانند به محرک محیطی در جهت ارتکاب اعمال جنسی چه در فضای مجازی و چه در دنیای ملموس و حقیقی تبدیل شوند. در نگاهی دیگر، نداشتن شغل و درآمد باعث می‌شود بسیاری از افراد روسپیگری و خودفروشی را چه در دنیای ملموس و فیزیکی و چه در دنیای آنلاین و شبکه‌های اجتماعی حرفه خود قرار داده و از این راه امرار معاش نمایند. بیکاری و فقر باعث می‌شوند که بسیاری از جوانان و نوجوانان به هر قیمتی وارد عرصه روسپیگری بشوند که امروزه نیز شکل جدیدی به خود گرفته و در قالب روسپیگری اینترنتی ظاهر شده است که افراد از طریق برقراری

که از آن به زندگی مشترک زن و مرد به همراه روابط جنسی، بدون ازدواج یاد میشود در فرهنگ آکسفورد «همباشی» آمده است. یعنی حتی فرهنگ غرب نیز این رابطه را ازدواج نمیداند و «همباشی» تعریف میکند. شریفی، هادی، همباشی سیاه چگونه ازدواج سفید شد، بخش تعاملی جامعه خبری تحلیلی الف. ۲۰/۶/۱۳۹۳

^۱ باقری، همان، ج 2، ص 73

^۲ فیا، بختیاروند، هرزه نگاری: چالشی فراروی تربیت جنسی از دیدگاه اسلام، ص 8

ارتباط‌های جنسی با سایر کاربران از آنان مبلغی پول دریافت کرده و از این راه امرار معاش می‌نمایند و بخاطر مسائل روانی، رغبتی به ازدواج نشان نمی‌دهند. از این رو اشتغال و کار برای جوانان از آن جهت که به عنوان یک عامل اصلی جلوگیری از فقر و محرومیت و پیشگیری از انحرافات جنسی محسوب می‌شود اهمیت خاصی داشته و مورد توجه نظام اسلامی نیز بوده است. در اهمیت شغل و کار حضرت علی علیه السلام می‌فرمایند: اگر تو نفس را به کاری مشغول نداری او تو را به خودش مشغول می‌دارد»^۱.

آموزش رسانه‌ای: آموزش رسانه‌ای به افراد، به ویژه نوجوانان برای آشنایی با خطرات و مضرات هرزه‌نگاری بسیار مهم است.

تقویت خانواده: تقویت خانواده و ایجاد ارتباطات صمیمانه بین اعضای خانواده، می‌تواند به نوجوانان در مقابله با تأثیرات منفی هرزه‌نگاری کمک کند.

نظارت بر محتوا: نظارت بر محتوای منتشر شده در فضای مجازی و فیلترینگ محتوای نامناسب، می‌تواند از دسترسی آسان نوجوانان به هرزه‌نگاری جلوگیری کند.

توجه به ابعاد روانی: توجه به ابعاد روانی افراد و درمان مشکلات روانی مانند افسردگی و اضطراب، می‌تواند به کاهش تمایل افراد به مصرف محتوای هرزه‌نگاری کمک کند.

دین: دین و مذهب می‌توانند با بالا بردن میزان تاب آوری افزایش خود تنظیمی هیجانی و خودکنترلی در چنین موقعیت‌های، سختی از دیدن فیلم‌های پورنوگرافی و خودارضایی ممانعت به عمل آورد اسلام تنها راه ارضای تمایلات جنسی را در چارچوب خانواده تعریف کرده و حتی این امر را نیز مقدس می‌داند اما در مقابل ارضای این مسئله از طریق راه‌های دیگر به شکل جدی به مخالفت برخاسته و آن را در تضاد با شرع قلمداد کرده و حرام می‌داند لذا فردی که به اصول دینی و مذهبی اعتقاد داشته باشد و از آن‌ها پیروی کند، احتمال کم‌تری وجود دارد که به سمت این مسیرهای حرام کشیده شود.^۲

^۱ بهزاد رضوی فرد، پیشگیری از بزه دیدگی جنسی در شبکه‌های اجتماعی، ص 55.

^۲ اسماعیلی، اسمعیلی، حسینی بیوکی، پیش بینی تمایزی اعتیاد به پورنوگرافی بر اساس دینداری و ناهمخوانی اخلاقی، ص 28.

نتیجه گیری

از مجموع آنچه بیان شد نتیجه می‌گیریم که علی‌رغم اینکه ازدواج به موقع و تشکیل خانواده از سفارشات دین اسلام است که باعث آرامش، تکمیل دین و تداوم نسل بشری می‌گردد، اما شاهد این هستیم که این امر به یکی از معضلات جامعه اسلامی ما تبدیل شده است و با پدیده‌ای به نام افزایش سن ازدواج مواجه هستیم.

هرزه‌نگاری مجازی بعنوان یک پدیده پیچیده تأثیرات گسترده‌ای بر ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی افراد گذاشته است. یکی از این تأثیرات، افزایش سن ازدواج جوانان است و بعنوان یک مسیر ارزان برای تخلیه نیاز جنسی در بین این افراد رایج شده است که با قبح شکنی گناه، خود عامل انحرافات اخلاقی در بین جوانان شده است. که مقابله با این پدیده شوم نیازمند تلاشهای همه جانبه از سوی خانواده‌ها، نهادهای فرهنگی، و دولت هست. قدر مسلم این که اقدامات پیشگیرانه در قدم اول به خود جوانان مربوط می‌شود که با پیروی از دستورات اسلام، خودکنترلی کرده و در برابر وسوسه، از تبعات استفاده از هرزه‌نگاری پیشگیری نمایند تا با ازدواج و در چهارچوب خانواده از کامروایی‌های جنسی و عاطفی بهره‌مند گردند. و در مرحله بعد خانواده‌ها و نهادهای فرهنگی در زمینه آگاه‌سازی جوانان و به ویژه دولت در مورد آسان‌سازی ازدواج مسوولیت خود را بدرستی انجام داده و فرامین رهبری را در این زمینه به منسه ظهور برسانند.

منابع

قرآن کریم، الهی قمشه‌ای، نشر پیام مقدس، 0 چاپ سوم، تابستان 1387.

1. نوری طبرسی، میرزا حسین، مستدرک الوسائل ومستنبط المسائل، ج 14، بی‌جا، نشر مؤسسه آل‌البیت علیهم السلام لاحیاء التراث، 1411ه.
2. جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ترمینولوژی حقوق، تهران، انتشارات گنج دانش، بی‌تا.
3. السان، مصطفی، حقوق فضای مجازی، تهران: ناشر شهردانش، چاپ بیست و دوم، 1402.
4. معین، محمد، فرهنگ فارسی، تهران: ناشر ادنا، ج اول، چاپ چهارم، 1386.
5. باقری، خسرو، نگاهی دوباره به تربیت اسلامی، تهران، ناشر مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان، جلد دوم، 1388.
6. بن شاپ، آلبرت، «پورنوگرافی در فضای مجازی»، سیاحت غرب، شماره 26، شهریور 1384.
7. فصیح رامندی، منصوره، «ملاحظات اخلاقی و حقوقی در مواجهه نوجوانان با پورنوگرافی»، اخلاق زیستی، شماره 34، اردیبهشت 1398.
8. صمدی، الف، «مشکلات زنان و دختران مجرد بالای 28 سال در تهران»، پروژه تحقیقاتی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، 1383.
9. مرتضوی، سیدیحیی، «آسیب شناسی پورنوگرافی در سبک زندگی»، پایش سبک زندگی، شماره 17، دیماه 1397.
10. ذکایی، «خرده فرهنگ یا فرهنگ مصرفی؛ پژوهشی در بین دانش آموزان دختر تهران»، مطالعات فرهنگی و ارتباطات، شماره 4، سال 1384.
11. محمودیان، حسین، «سن ازدواج در حال افزایش بررسی عوامل پشتیبان»، علوم اجتماعی، شماره 24، زمستان 1383.
12. قنبری، علی، سلمان وندی، شاپور، فاطمی، نرگس السادات، «تأملی بر تأثیر روابط جنسی پیش از ازدواج بر گرایش به ازدواج مورد مطالعه دانشجویان دانشگاه اصفهان»، پژوهشهای راهبردی مسائل اجتماعی ایران، شماره 22، پاییز 1397.

13. حبیب پورگتابی، کرم، غفاری، غلامرضا، «علل افزایش سن ازدواج دختران» زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، شماره 1، بهار 1390.
14. پورخاتون، اعظم، نیک طبع، سمانه، «آسیب شناسی روانی اجتماعی پورنوگرافی در اینترنت» دومین همایش سراسر هجوم خاموش، 1390.
15. فیاض، ایران‌دخت، بختیاروند، مریم، «هرزه نگاری: چالشی فرا روی تربیت جنسی از دیدگاه اسلام»، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، شماره 39، تابستان 1390.
16. رهنما، اکبر، علین، حمید، محمدی، حسین، «بررسی و تبیین مبانی، اصول و روشهای تربیت جنسی با تاکید بر دیدگاه اسلام»، دانشور رفتار دانشگاه شاهد، شماره 24، شهریور 1386.
17. اسماعیلی، عاصم، اسمعیلی، معصومه، حسینی بیوکی، نفیسه، «پیش بینی تمایزی اعتیاد به پورنوگرافی بر اساس دینداری و ناهمخوانی اخلاقی»، علمی-پژوهشی سبک زندگی اسلامی بامحوریت سلامت، شماره 1، بهار 1402.
18. رضوی فرد، بهزاد، «پیشگیری از بزه دیدگی جنسی در شبکه‌های اجتماعی»، حقوقی دادگستری، شماره 104، زمستان 1397.
19. خلیج آبادی فراهانی، فریده، «مواجهه با پورنوگرافی در اینترنت و تأثیرات روانشناختی بر نوجوانان در شهر تهران» دو فصلنامه علمی-پژوهشی، سال نهم، زمستان 1398.
20. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویان، مورخ 1 مرداد 1393. سایت: <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=>
21. معارف اسلامی، آسیب شناسی، شماره 71، پایگاه اطلاع رسانی حوزه: [مقاله](#)
22. سایت دانشنامه اسلامی: <https://wiki.ahlolbait.com>